

RUDA - PESTA

19 Martiu st. v.
31 Martiu st. n.

Va esi joi'a si duminec'a.

Redact. : strad'a Havas nr. 1.

Nr. 23.

ANULU XIV.

1878.

Pretiuu pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl. ; pe $\frac{1}{4}$ de
anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Romani'a 2 galbeni.

CONSIDERATIUNI A SUPRA TIMPULUI SI SPACIULUI.

IX.

Déca Moise ar fi studiatu teori'a moderna de selectiune a lui Darwin, — dupa care fiintiele organice, incepéndu de la monerele celuloése, se suie pe scar'a descendentii si a perfectiunii pâna la animalulu supremu, numitu omu, — nu ar fi pututu nimeri ordinea dezvoltării organice pe paméntu mai potrivit, decum ni-o infacisíéza elu pe scurtu în descrierea biblica a facerei.

Si elu, cá si Darwin, Cuvier, Häckel, Vogt, Siegmund si alti naturalisti din dílele nóstre, incepe creatiunea fiintielor mai ántáiu cu substantiele elementarie (diu'a d'ántáiu), — apoi cu concentrarea materiei anorganice (diu'a a dóu'a), — dupa care urméza dezvoltarea vietii vegetale (diu'a a trei'a), — prepararea vietii animalice si perfectiunea vegetala (diu'a a patr'a), — dezvoltarea fiintielor animalice de categoria inferióra (a cincea) — pâna când aceste perfectiunându-se pe calea descendentii si a selectiunii ajungu (în a siesea dí) la gradulu celu mai înaltu alu omului.

Desvoltarea organica atátu în directiunea vegetala, cátu si animala a processu într'o proportiune putem díce geometrica, înaintata fiindu prin constructiunea cea favoritóre, ce a luatú supra-fáci'a paméntului mai cu sama în

epoch'a asiá numitei formatiuni *tertiarie* séu *Kaenozoica* (a etátii mai nóue), — care dupa sistemulu geologulu Lyell contsa din etagiile: *eocena* (murgitulu), *pliocena* (cea mai nóua) si *pliocena* (si mai nóua). Cele dóue din urma se subsume si prin espressionea *neogena*.

Formatiunile aceste — cá si cele de mai înainte — se manifestéza din dóue puncte de mânecare.

Despre o parte din internulu paméntului, eruptiunile plutonice si vulcanice pasiescu în epoch'a ast'a cu o putere cu atátu mai intensiva, cu cátu scórti'a paméntului acum erá mai grósa, si expansivitatea materiei candente din centrulu paméntului mai vehementa.

Urmarea fú, cá partiéle sparte ale scórtiei paméntului, împinse prin materi'a irrupta, se redicau un'a peste alt'a, si pe urm'a crepturilor se înaltiau munti si alpi, redicându cu sine adeseori straturi, pe cari a zacutu marea, — pe când alte partié, ce formau supra-fáci'a uscatului, se cufundara innecându-se de apele marine.

De aci vine, cá aflámu urme marine pe vârfulu alpilor*), iéra pe fundulu marei

*) Celu ce a suitu vârfulu cele mai înalte ale Bucicilor (între Brasiovu si Tirgoviste) de 8000 de urme de esemplu în vârfulu „la omu“, — s'a pututu con-

dămu de remasitie atribuite numai uscatului.

Intre petrele massive ale epocii terțiare, pe lângă cele enumerate deja la epocile premergătoare — predomină basaltul și trachitul, apoi diferite lave vulcanice.

Din alta parte acțiunea neptunică asiădă prin muldele profunde ale suprafeței pamântului diferite sedimente de luturi, de gipsuri, varuri (intre cari dolomitul, numulitul și molossele Carpatine), apoi nasipuri, petrisiuri și alte asemenea conglomerate, — în fine diferite acide, carbuni brunii, succinuri și torfuri.

Dupa toate acestea, — luându suprașăa pamântului o consistență mai pronunțată precum în respectul redicărilor continentale, asiă și a afundămei apelor, demarcându-se limitele despartitorie prin tiermuri mai solide, atât vegetațiunea, cât și ființele animale au aflat domiciliu mai stabile, ce li-au înlesnit dezvoltarea ulterioară.

Vegetațiunea înaintează până la capacitatea de a produce flori și fructe, cari atrag vietățile la uscat, — le irita la o luptă nouă pentru existență, — și prin acșăa le promovează spre perfecționare atât în respectul corpului, cât și al intelectualității.

Organismul animalic în epochăa asta a înaintat de acolo, de unde l'am lasat în epochăa de mai înainte, adică de la categoriăa mamalelor, pe următoarea scală:

I. *Monotremate*, séu animalele cu cioc.

II. *Marsupiale*, séu animalele bursate (cu punga).

III. *Placentate*, adică animale numite asiă de la placințăa, din care se nutresc înainte de naștere.

Animalele placentate se latiesc în epochăa terțiara cu o repediune remarcabilă în diferite direcțiuni. Ele dupa ubicațiunea lor în apă séu pe uscat, și dupa modul de viață sunt cetacee, teritóre și pedate, — unguulate și grifate, — edentate și dentate, — plantivore și carnivore, — ruminante și rodente, — blânde și rapace, — numai pedate séu și manuate. — Ele începu a se apropia de tipul animalelor din prezentul nostru, — și

vinge, că conglomeratele mosaice de totu felulu de petricele merunte, albe, negre roșie, sure etc. de varu, de marmora, de ardesia, de silicate etc. — dupa cum vedem și petrisiurile pe văi în jos, — aparțin epocilor anteterțiare, și s'au redicat până în vârful Carpatilor, numai când acestia s'au format în epochăa terțiariă probabilmente numai în periodul plicocenu.

unele din ele — după cum se vede din urmele fosile — au fostu imosant de mari, precum au fostu: Palaeotheriu (protoparintele Tapirului), — Mastodon și Dinotheriu (protoparintii elefantilor), — Anopletariu (protoparintii calului), — Xiphodon și Sivatheriu (protoparintii animalelor rapitóre de astăzi precum sunt: ursii, lupii, hyenele, lei, tigri etc.

Despre aceste animale A. Heim (*Geschichte der Schöpfung*, Basel 1872 p. 24) scrie: „Că unele sémena cu caii, și încă nu sânt cai, — unele ni aducă a minte de vite cornute și totuși nu sânt vite, — de porci, elefanți, rindoceri, și totuși nu sânt atari etc.“

Dintre ferele rapace se ivesc multe deja în etagiulu miocenu, iera în celu plicocenu apară în mesura mare. Dintre Simie (mămuție) se arăta prosimiele, Catarhinele, și Antropodele. Intre aceste Dryopitheculu (piticulu de padure) de la Pikerni, aflat în etagiulu miocenu, are frapantă asemenare cu omulu.

În fine Sir Charles Lyell (în etatea omului), Oscar Peschel (*Völkerkunde*, Leipzig 1874. pag. 37—47), Carol Siëgvart (alter des *Menschengeschlechtes*, Berlin 1848. p. 116) și alți mulți, cari s'au ocupat cu themăa acșăa, au demonstrat până la evidentia convietuirea omului cu animalele etății terțiare, — séu antediluviale. — Dar toate aceste urme probază și aceea, că omulu pe atunci nu se redicase multu peste însurările unui animalu selvaticu. De ce urmele lui se afla sub strate mai afunde, de aceea și structurăa lui se apropia mai tare de structurăa simielor.

Déca — după toate aceste premisse — luăm în considerațiune, în ce tipu s'a dezvoltat viațăa animală de la celu mai primitiv oușioru monericu, trecundu în verme, în animalu vertebrat, apoi la însurea mamale, — și déca luăm calitățile acestora că animale dentate, sugătoare apoi carnivore, rodente, rapace, pedate și manuate, — și în fine déca vedem, că omulu, — începându de la concepțiunea până la perfecțiunea lui, — trebuie să treacă peste toate aceste stadiu de tranzițiune, și să devină la toate acele calități, ce le intrinesc animalele din scalăa descendentăa lui, apoi acșăa a lui descindere — după teoriăa lui Darwin — e nu numai naturală și ratională,*) dara ea corespunde și cu ordinea făcerii după descrierea biblică.

*) A Heim (l. c. pag. 36) ilustrăza acșăa descendentăa a omului printr'unu pasajiu foarte remar-

De aceea si pune Moise desvoltarea animalelor de categori'a superi'ora, si in capulu acestora pe omulu pre a trei'a di a facerei, cea ce correspunde epocii geologice tertiare formate in decursulu sutelor de milioane de ani. Elu descrie ac'asta parte a creatiunii asi'a :

„Apoi disse D-dieu : s'è produca pam'entulu animale insufletite dupa soiulu lor, vite domestice si teri'torie, si fere selbatice pe pam'entu, dupa soiulu lor, si se facu asi'a. Apoi disse D-dieu : s'è facemu omu dupa imaginea no'stra *), carele s'è domineze peste pescii marei, si peste paserile ceriului si peste animalele uscatului si peste totu pam'entulu, si peste tote teri'torele, ce se terie pe pam'entu. Si D-dieu cre'a pe omu dupa imaginea sa — barbatu si femeia. Si D-dieu i binecuvent'a pe ei, si le disse : cresteti si ve immulti'ti si impleti pam'entulu, si-lu supuneti pe d'ensulu, si domniti peste pescii marei si peste paserile ceriului, si peste tote animalele, c'ate se misca pe pam'entu. Si disse D-dieu : E'ca v'amu datu voue tota ierb'a productiva de semintia, ce creste peste totu pam'entulu si

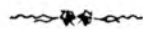
cabilu, pe cari noi ilu reproducemu in urmatorulu extractu :

„Animalele si plantele percurgu in tinereti'e lor iute tote acele grade ale fiint'elor inferi'ore, ce le in'volva ramur'a protoparintilor lor. La inceputulu lor, plamadite in forma de ou, tote animalele si plantele s'unt s'iesi asemenea, fara deosebire essentiala. Diferinti'a intre ele se desv'olta numai in stadiile ulterio're. — Intr'unu timpu d. e. pescele si paserea s'unt asemenea, si numai mai tardiu se desv'olta aripele la gradulu reptilielor saritorie, — apoi alu paserilor sburatorie. O bro'sca tiest'osa numai dupa a patr'a septem'ana, iera gain'a numai in a patr'a di se potu deosebi in oulu lor un'a de alt'a. — Asi'a si omulu inainte de nascere percurge tote gradele animalelor vertebrate. — S'è lu'amu d. e. anim'a lui la o speciala esaminate. La inceputu embriulu omenescu nu are anim'a, ci functiunile acestuia le suplinesce o v'ena, ce se lagesce si se contrage, ca la animalele acranie in tota vieti'a lor. Ac'asta v'ena la omu ingrosi'andu-se si incovoi'andu-se in form'a unui S represinta Cyclostomele (Rundmäuler). In stadiulu ulterioru anim'a omului din v'ena incovoiata se contrage in doue camere — ca la pesci. Pescii respira prin branchie ca omulu mai nainte de functiunea plam'anelor. Anim'a lui se desv'olta acum la trei camere ca la reptilie, si in fine trece in stadiulu de patru camere ca la tote animalele sugatorie. Animalele vertebrate in primul lor stadiu in'ca nu au capacina, ci ac'est'a cu osulu spin'arii se afla numai in stadiulu sg'arciului. Asi'a se incepu o'sele la omu. — Si precum animalele inferi'ore in'ca nu au ficatu, nu ochi, nu urechi etc. ci aceste se ivescu numai in stadiulu desv'oltarii superi'ore, asi'a si embriulu omului. Omulu inainte de nascere — asi'a dara — percurge tote acele stadi'e de desv'oltare, la cari s'au recidatu animalele in decursulu de milioane de ani.“

*) Mai apoi a facutu ~~omulu~~ pe D-dieu/dupa imaginea omenesca. — (Vedi Dr. Büchner l. c.)

totu pomulu fructiferu, ce produce sementi'a : — aceste vor fi spre mancare voue, si la tote animalele pam'entului, si la tote paserile ceriului, si la totu ce se teriesce pe pam'entu si are in sine sufletulu viu, dau tota ierb'a verde spre nutritie. Si se facu asi'a. Si D-dieu se uit'a la tote c'ate le facu si erau bune tote. Si asi'a se facu ser'a si se facu dimin'etia — diu'a a si'esea.

(Va urm'a.)

Oscar.

Vedi codrulu ce se 'ntinde uscatu, tacutu si negru,
Si câmpulu cum rem'ane pustiu, nemarginitu ;
Iar v'entulu t'omnei umedu dest'epta triste g'anduri,
Si 'n loculu filomelei cu gr'oz'a siuer'andu . . .

Suferitoru unu tineru cu fruntea tristu pl'ata
Si palidu, rataceste lipsitu de ajutoru,
Elu cade lang' unu arboru si-apoi murmura astu-fel
In codrulu vestedu, rece precum sufletul seu :

„C'a tine, iubitu codru, juneti'a-mi se usuca,
Si dol'ulu teu cel tainicu pre'dice sor'tea mea ;
In fia-care frunza ce cade si se sfarma
Simt sufletulu meu astadi cuprinsu de-alu mortii chinu !

Mai palidu dec'atu t'om'n'a cea palida si rece,
Juneti'a mea sdrobita se 'nelina spre morm'entu ;
Amoru, sperant'ia dulce, placeri, dorinti si lacrimi
S'au stinsu in v'entulu t'omnei ca frunze si ca flori.

Iluzii nu am astazi, m'au parasitu ca tote,
In flo'ea vieti'i mele me simtu betra'nu si mortu,
Eu cad pe patulu mortii si nu regretu trecutulu,
Ca-ci am iubitu odata . . . si-am fostu dar fericitu !“

Asi'a Oscar celu tiner mur'i satulu de vieti'a.
Si eu asi'a ca d'ensulu, ah ! mult asiu vr'e s'è moru !
Satulu de chinuri, lacrimi, de visu, de ratacire
Adesse-or'i strigatu-am : deschide-te morm'entu !
Petru V. Grigoriu.

SECRETELE CASTELULUI.

— Romanu, de XAVIER de MONTÉPIN. —

(Urmare.)

Ve puteti intipui ce simti d'ens'a, c'and in demin'eti'a urmat'ore capet'a de la locu-t'itorulu civilu unu biletu, de si plinu de politetia, dar prin care in fine magistratulu o rug'a s'è nu-si paras'esca locuint'ia, de ora-ce este pazita de agenti cari n'o vor las'a a es'i.

Ea se simti perduta ; isi fr'angea m'ânile, si de ora-ce nu avea dec'atu o cutezant'ia de comanda si o energ'ia paruta, se parasi cu lasitate si cadu in o desperatiune completa.

Intr'aceste locu-t'itorulu civilu, care si-a reser'vatu a conduce in pers'ona afacerea ac'est'a si a direge instructiunea ac'asta at'atu de curi'osa si intunec'osa, aduse pe Saint-Maixent inainte sa si il intreba.

Marquisulu îl întrerupse la primele vorbe.

— Dle locu-tiitoru generalu, — i dîse elu, — dta esti unu omu fôrte galantu, si imi pare fôrte reu cã nu te potu deobligã; celu puçinu dorescu, cã sè nu faci niste încercãri fara rezultat. Nimica nu e mai simplu decãtu starea în care me aflu. Am jucatu o partia mare. Perdui. Agentii dtale m'au prinsu la faptu, cu cutitulu în mânã, deci nu mai potu negã. Sûm vinovatu, si mai multu decãtu vinovatu, de óra-ce n'am reusitu. Capulu meu e în mânile dtale; fã-lu sè cada, acest'a e dreptulu dtale, si acest'a va fi dreptate; dar nu te osteni a me 'ntrebã, cãci iti dau aice cuvântulu meu de gentilomu, cã nu-ti voi respunde nici unu cuvântu.

Si în adeveru, din momentulu acela, marquisulu Saint-Maixent remase mutu la tóte întrebãrile.

Magistratulu dispuse sè-lu reconduca în închisórea sa, si dadù ordinu a se aduce Lazaru.

Acest'a, cá celu ce trebuiã sè simta funea înca de acuma în giurulu gâtului seu, nu se aretã pré de belatu.

Elu se tinù bine si declarã, cã nu refusa d'a vorbi, dar înainte de tóte cere o convorbire singuraticã si fara martori cu contele Annibal de Rahon.

— Din ce cauza doresci acest'a convorbire? — îl întrebã locu-tiitorulu civilu.

— Iti va spune acest'a dlu conte, de cumva dên-sulu va crede de trebuintã, — response Lazaru; — lucrurile despre cari voiescu a vorbi cu elu nu privescu decãtu pe dên-sulu, si delicateti'a mea naturala nu me ierta a le împartesi si altora.

Locu-tiitorulu civilu îndesiertu se 'ncercã a-lu silii prin amenintãri, cã-i va aplicã *întrebarea ordinãria si estraordinãria*, servitorulu remase la hotãrirea sa; asã apoi locu-tiitorulu civilu facù cunoscuta îndata contelui Rahon acest'a cerere curiosa si nendatinata.

Contele Rahon esã la momentu din Mãs-du-Gué si plecã la Clermont.

Locu-tiitorulu civilu îl conduse într'un'a din salele Presidialului, si Lazaru, cu mânile legate tièpenu pe spate, fu adusu înainteã lui.

I lasara singuri.

— Ai doritu sè vorbești cu mine, — dîse Annibal, — am vinitu sè te ascultu. Ce ai sè-mi spuni?

— Dle conte, — response ticalosulu cu nerusinare, — am sè-ti propunu unu tèrgu.

Trasaturile contelui Rahon esprimara desgustulu si indignatiunea.

— Unu tèrgu mie? — esclama elu.

— Da, dle conte.

— Si ce?

— Iti ceru vieti'a mea în schimbulu unui secretu d'o impartantia atãtu de mare, încãtu de si me vei scapã de spëndiurãtore, totusi vei remanã datorãsiulu meu.

— Nu sîm stapãnu peste vieti'a dtale. Nu potu sè te scapu de o condamnatiune bine meritata.

— Din contra, dta poti totu; va ajunge sè-mi aperi caus'a inaintea judecãtorilor. În considerarea marlei serviciu facutu, ei me vor tratã cu îndulgintiã. Promiti-mi cã vei face ceea ce iti ceru?

— Nu voiu promite nimica înainte de a cunósce secretulu, pe care voiesci a mi-lu vinde.

— Era eu nu voiu vorbi mai nainte d'a avé promisiunea dtale.

— Astã dara nu-mi remãne, decãtu sè te redau în mânile temnitãrilor. Nu mai am nimica sè facu aice.

Lazaru vediu, cã — indepartãndu-se contele — va perde sperantia sa cea mai de pe urma, deci grabi a-si reluã cuvântulu:

— În numele cerului! Dle conte, în numele celor mai scumpe interese ale dtale, — dîse elu cu o voce rugãtore, — binevoiesce a me ascultã! Nu este o îndãtorire órba ceea ce iti ceru. Spune-mi numai atãt'a, cã de cumva descoperirea mea este de natura a produce dtale, cãtu si dnei contesse, cea mai nemarginita bucuria din cãte ati simtitu în vietiã: vei face totu ce va atèrnã de la dta spre a me mãntui . . .

— Cu conditiunea acest'a, fia, consimtu.

— Jurã-mi vei pe onórea dtale?

— Déca simpl'a mea vorba nu-ti ajunge, o re-tragu, — response Annibal cu mãndria.

— Imi ajunge, dle conte, imi ajunge! — esclama Lazaru. Afla dara, cã starea binecuvântata a contessei nu a fost o iluziune. Dta esti tata, si copilulu dtale existe.

Timpu de cãte-va secunde, Annibal remase mutu, nimicitu si cá prefacutu în statua; totu ce audi, i pareã ne mai pomenitu, fara întielesu, cu neputintã.

Lazaru continua:

— Sciu, dle conte, cã acest'a te înuimesce, si cu tóte aceste ti-am spusu adeverulu curatu. Complotulu care avea sè duca mai tãrdiu pe dn'a contessa la Salpêtrière sub unu nume falsu, facẽndu-o sè tréca dreptu mórtã, se nascociã deja pe timpulu acel'a. Voiãu sè aiba mostenirea dtale; te-au convinsu, cã nascerea nu s'a întẽmplat, si au facutu sè dispara copilulu.

Contele Rahon isi revini în ori.

— Probéza-mi acest'a, — dîse elu c'o voce cam tremurãnda, — si iti juru, cã nu numai cã vei traí, dar vei fi si liberu, chiar de ar trebui sè îngenunchiu chiar înainteã regelui spre a-ti cere graçia.

— A o probã? e fôrte usioru, — response Lazaru cu bucuria. Dar ast'a va durã lungu. Asculta-me cu luare aminte, dle conte, incepu.

Povestirea servitorului nu durã mai puçinu decãtu dóue óre. Când se încheiã, contele Rahon erã convinsu.

— Te credu, — dîse elu; — dar ceea ce mi-ai spusu, trebuie sè repetezi si inaintea locu-tiitorului civilu.

— Sîm gata.

Fasiunea lui Lazaru, reneputa în sîedintiã inaintea magistratului si atãtu de nimicitoare pentru Saint-Maixent si pentru frumós'a Olimpia, fu scrisã din cuvântu în cuvântu dictata de elu, de catra unulu din notarii Presidialului.

În aceeași séra dn'a Chavigny fu arestata, si niste agenti fure tramisi, unii la satutjulu Chamblas cu ordinulu d'a prinde pe mósi'a Francisca Arzac, ex-vragitorea rosã din strad'a Lanterne, — altii la castelulu Rahon, de care nu departe siedeã Marinetta. Agentii aveãu misiunea d'a aduce cãtu mai de graba pe aceste dóue femei la Clermont.

Totu-odata locu-tiitorulu civilu espedã la Paris pe unulu din cei mai inteligenti ómeni ai sei, cu o nota pentru locu-tiitorulu de politiã, pe care îl rugã sè poruncésca a se cutrierã, fara 'ntãrdiare marele orasiu spre a se gasi fostulu intendantu Lactance si a-lu trãmite si pe acel'a la Clermont, cu buna escorta.

Indata-ce mós'a si Marinetta fure predate în mânilé justitiei, instructiunea începù si înaintà cu atâtú mai repede, cu câtú nimica nu o împedecá.

Acolo fóst'a datátóre 'n carti marturisi tóte fara nici o síovaire. Sustinù înse, cà ea nu erá respundiatóre de tóte crimele sevêrsíte cu ajutorulu ei, càci ea n'a fost decátú instrumentulu passivu alesu de fatalitate, si pretinse a dovedí acést'a, întemeiându-se pe dupl'a profetîre, facuta de dêns'a contessei în locuint'a sa din strad'a Lanterne.

Marinetta, suspinându si jucându câtú putù de bine comed'á remuscării si a desperării, povestí totu ce sciea, si se oprí multu la episodulu crucii de auru rosíta în focu si imprimata de Lactance pe braçíulu copilului cu câte-va minute dupa nascerea sa.

Frumós'a Olimpia negà tóte cu deseversîre, si

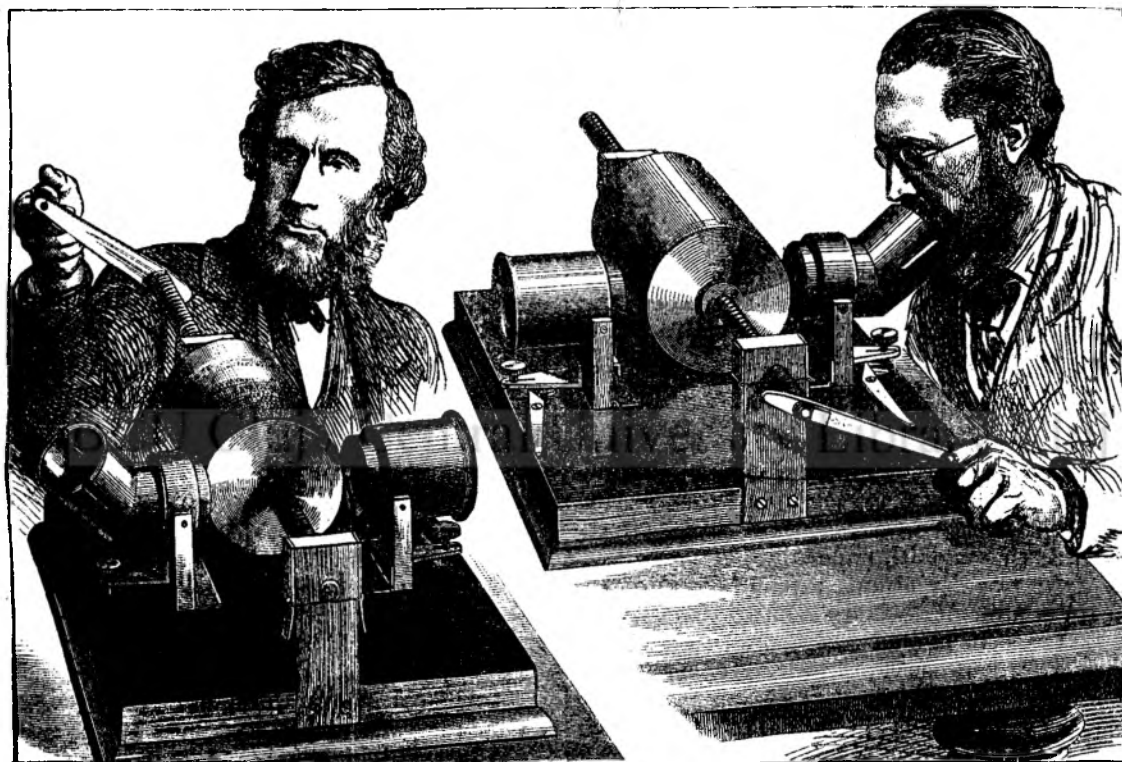
Se asteptá, spre a-lu puté tramite înaintea Parlamentului, cà politi'a din Paris sè gasésca pe Lactance, prin bordeiurile prin cari fara 'ndoiéla petrecea.

Asteptarea acést'a durá dóue luni; apoi, în o dí frumósá, locu-tîitorulu civilu primí unu avis oficialu, cà ex-intendantulu, în fine regasitu, se afla pe cale catra Auvergne, condusu cu funea de gátu, din satu în satu, de gendarmi calareti.

În fine elu sosi, mai lungu, mai subtîre, mai palidu decátú ori când, si îmbracatu în niste zdrentîe murdare.

Femeile si joculu consumara cu deseversîre pâna la celu de urma cruceru banii sei cástigati prin blasematia, si în timpulu din urma a petrecerii sale în Paris cadîu în miseri'a cea mai mare.

Cá mós'a si cá Marinetta, favorit'a sa de odi-

Fonografulu vorbesce lui Tyndall.

Fonografulu.

Professorulu Preece vorbesce la gur'a fonografului.

dîse, cà toti cei ce o acúsau erau inimicii ei, cari s'au convorbitu spre a o perde.

Saint-Maixent, precum a dîsu din capulu locului, pastrà tacerea cea mai adâncá!

— Me aveti, — dîse elu, — ce mai voiti cu mine? Decapitati-me iute, sè se finésca odata!

Elu fu dusu la tortura.

Infamulu gentilomu, în mijloculu degradàrilor, a conservatu celu puçinu o calitate a rassei sale: curagiulu. Elu suferí stoicesce, fara unu plânsetu, fara unu suspinu, si nu vorbí!

Înse, de si acesti doi principali acúsati negau tóte, se facù lumina completa în caus'a acést'a; cu tóte aceste processulu (atátú de renumitu mai târdu în analele judigiare sub numele de: „Processulu marquissului de Saint-Maixent) nu putù sè iésa înca în publicitate.

nióra, Lactance nu negà nimica; dar interpretà, cà ísi facù unu meritu prin scaparea copilului contessei de Rahou, în butulu ordinarilor absolute ale marquissului de Saint-Maixent.

Întrebatu cà unde e copilulu, elu povestí cà si Lazaru fug'a neesplicabila a tigancai Margarita, care a disparutu cu preçiosulu depositu ce a primitu.

Dupa ce si Lazar încheià fassionarea, stadiulu instructiunii erá terminatu.

Processulu fu tramisu înaintea camerelor întrunite ale Parlamentului.

În dîu'a aceea tóta aristocrati'a provinciei d' Auvergne parea cà si-a datu întelnîre în marea sala unde justiti'a ísi rostiá judecátile. Nici odata o cauza criminala n'a suscitatu interessu mai viu si curiositate mai ardentá. Petrundîetóreá istoria a suferintîelor ne mai pomenite ale contessei Rahou se stracorá încetulu

cu încetulu în publicitate. O simpatia ardentă încungură pe jun'a femeia; numai numele persecutorilor ei desteptă niste vijelii nimicitore ale indignatiunii populare.

Saint-Maixent, frumos'a Olimpia, mós'a, Lactance si Lazaru, erau sè fia negresătu taiati în bucăti, de cumva trebuiau sè tréca prin multîmea adunata, spre a merge din închissorile lor la curtea justitiei.

XXXVI.

Copilulu regasitu.

Processulu durà d'oue dîle, càci erau o multîme de martori pe cari trebuia ascultati; dar sfîrsîtulu nu putea fi nici odata indoiosu.

Nu vom reproduce desbaterile; ele n'aru pune în vederea cetitorilor nostri nici unu faptu, pe care sè sè nu-lu fi cunoscutu de multu.

Marquisulu de Saint-Maixent fu condamnatu a face amenda onorabila înaintea usîei principale a portii de la catedral'a din Clermont, unde avea sè fia condusu descultîu, cu funea la gātu, tînendu în mîna o tortia de d'oue livre aprinsa, spre a muri în fine pe róta, frântu de viu de mîn'a caleului.

O asemenea condamnătiune avea sè stinga si viet'a exprocoitorei de norocu din strad'a Lanterne.

Frumos'a Olimpia, nu asiá aspru pedepsita, de si — dupa noi — mai vinovata decātu mós'a, audi rostindu-se o judecata care asiá dicendu o stergea dintre cei vii, càci avea sè fia inchisa tóta viet'a într'o manastire.

Lazaru, Lactance si Marinetta fure pedepsiti cu inchisore pe tóta viet'a.

Poporulu, care umplù tôte ânghiurile salei mari erupse într'o bucuria nemarginita, audîndu cà va puté sè fia de facia în curêndu la cele d'oue torture, ale marquisului si a mósiei.

Cātu pentru ceialalti, poporulu gasi cà a fost tratati cu pré multa indulgentia, frumos'a Olimpia meritându róta, întocmai cà mós'a Latance spëndiurátorea si Lazaru celu puçinu galerele.

Dar ce voiti? francesii, totu-de-una turbulenti, nici odata nu sunt multfamiti.

Dupa ce se pronuncia judecat'a, marquisulu si mós'a se aflara câte-va secunde lînga olalta,

— M'ai perdutu, — disse ex-datatorea 'n carti la urechi'a gentilomului, — dar nu te acusu pentru acést'a, càci erai — întocmai cà mine — instrumentulu destinului. Unu domnu mare nu pôte sè móra de mîn'a caleului. Éta acést'a!

Si ea i dadù o sticla mica.

— Multiamu . . . — murmurà Saint-Maixent.

În deminétia urmatore temnitiarulu facêndu-si vizitele, gasi pe marquisulu si pe mós'a morti în temnitiele lor, deja tiépeni si cu facia înegrita de veninu.

Totusi, de óra-ce judecat'a adusa trebuia executata din punctu în punctu, cadavrele celor doi condamnati fure duse pe o targa pâna la usia catedralei, pentru a îndeplini amend'a onorabila, apoi le legara de róta si poporulu se duse de aruncà cu tina si petri în ele. (Istoricu.)

Asia peri marquisulu Ludovicu-Andreu-Sigismund de Saint-Maixent, acea înspaimântatore incarnătiune a crimei, acelu omu cu figura de ângeru si cu ânima de demon.

Încātu pentru Francisca Arzac, séu Simiona

Raymond, complicea lui mai cà învoluntaria, ni se pare cà sufletulu acelei fiintie ticalóse, nu erà fara vr'o marime selbatica. Spre nenorocire, pasiunile rele si fanaticismulu superstitiosu o împinsera cu totulu, pe càci pecatose, la infamia si la mórté.

În nóptea urmatore contele Rahon isi îndeplini cuvêntulu datu, asigurându prin bani multi scaparea lui Lazaru, care fugi numai decātu la Paris. Aice elu traî timpu mai multu între banditii cei mai de josu; apoi o noua fapta rea atrase a supra lui atentunea politiei. Elu fu prinsu si spëndiuratu, întocmai precum i-a profetit Simiona Raymond, dupa ce a studiatu liniile mânei sale, la începutulu acestei istorii.

Unu ultim processu mai remănea de judecatu, acél'a alu revindicării starei contesei Mariei de Rahon.

Reesirea nici aice nu putea sè fia nici unu momentu îndoiosa. Nenumeratele descoperiri facute în cursulu processului criminalu faceau cà adevêrul sè fia mai luminatu decātu sórele.

Victim'a lui Saint-Maixent si a frumosei Olimpia, detinut'a de la Salpêtrière, fu declarata solemn si autenticu soci'a legiuita a contelui Anniba!

Dar fericirea renascuta a celor doi sóci se înorà prin amaraciunea unei preocupatiuni dureroase.

Ce a devenitu copilulu lor? ce destinu erà sè aiba acelu fiu doritu cu atât'a ardore, si pe care nici odata nu l'au strinsu în braçiele lor si pe care nici odata nu l'au acoperitu cu sarutările lor? Singurulu mostenitoru alu unui nume ilustru, alu unei averi nemarginite, nu avea sè crésca óre între niste ómeni degradati, predestinatu fatalmente la pecatu, dóra chiar si la crima? . . .

Annibal si Maria isi puneau necontentitu aceste întrebări, la cari nu puteau raspunde, si cari tulburau pacea dîlelor si repausulu noptilor lor.

Contele a scrisu locu-tăitorilor civili din tôte provinciile Franciei, rugându-i sè întreprinda cercările cele mai active, si promitêndu o resplata de o mia de livre, ori cui care va puté dá desluciri despre copilulu disparutu, séu celu puçinu despre tiganca Margarita.

Cercările si promisiunile remasera fara rezultat. Annibal începù a desperá, si Maria se siliá a-si ascunde lacrimile.

Într'o di contele, înca si mai preocupatu decātu de alta-data, parasì castelulu de Rahon, singuru, calare, lasându întêmplării a-i îndreptá preâmbierea. Întêmbierea îl conduse în directiunea catra Mont-Chouvet. Calulu, lasatu în voi'a lui, se urcà pe costisiele petróse, si calaretîulu se desteptà din visarea sa aflându-se în mijloculu unei colonii de sîgani, pe care atunce o vedea ântâia-óra.

La usia unui bordeiu, o femeia mare si bruna, înca tinera si d'o frumsetia bizara, tinea în braçie doi copii, pe cari pare a-i împartesì de aceeași iubire.

Suprinsa de sosirea grabnica a contelui, ea facù o miscare, par cà ar fi voitu sè ascunda pe cei doi baieti ai ei sub pólele rochiei sale, si tragêndu-i dupa sine, fugi iute în bordeiu, a carei usia o închise.

Instinctivu miscatu, dlu Rahou se adressà catra unu tiganu betrânu, care se uità la elu cu curiositate, si dându-i unu galbenu îl întrebà:

— Cum se chiama femeia aceea?

(Va urmá.)

S A L O N U :

Calindarul septemanei.

Dumin.	19	31	F. 3. aj. s. crucii. ss. mm. Crisant, D.
Luni	20	1	pp. ucisi în mon. Savei. ss. Alesandra.
Marti	21	2	cc. pp. Iacov Muert. Viril. ss. Fil.
Mercuri	22	3	s. st. m. Vasiliu ss. mm. Calinica.
Joi	23	4	s. m. Nicon. c. p. Georgiu N. s.
Vineri	24	5	cc. pp. Zaharie, Artemiu, Martin.
Samb.	25	6	Bunăvestire. ss. mm. Pelagia. Teod.

Fonografulu.

— Cu ilustrațiune pe pag. 137. —

Abia s'a ivitu în lume telefonulu, si éta învețtati ne suprindu cu o învețtione si mai noua. Acést'a se numesce fonograf, si întrece multu telefonulu. Telefonulu numai transmitea graiulu omenescu de la unu locu la altulu fórte departatu; ér fonografulu înregistréza si produce sunetele vocale si musicale. Cum se potu ceti ideile autorului din o carte, asiá si prin fonograf ori când se póte repeti vocea, ce a primitu in sine.

Inventatorulu acestui instrumentu este unu Americanu. Din America s'a adusu la Londra. Si atátu aice, câtu si în Paris s'au facutu experimente cu elu. La Londra instrumentulu a repetatu o frasa, pe care a învețtiat'o la New-York si pe care a repetitu-o mai de multe ori pe vaporu.

Se dice, că una din persónele, ce erau de facia la acést'a esperintia, cântá „God save the Queen“ si pe la sfirsitu gresi. Instrumentulu reproducuse cânteculu întregu cu eacitate si nu uitá gresiél'a de la sfirsitu. Elu repetá cânteculu de mai multe ori, si gresiél'a se reproducuse necurmatu spre marea desfetare a ascultatoriloru.

Fonografulu este unu instrumentu mai puçinu discretu de câtu telefonulu; telefonulu primesce si transmite îndata sunetulu, astu-felu că nu remâne nici o urma.

Fonografulu, din contra, înregistréza fia-care sunetu si chiaru tonulu pronunțiatuinei; unu cuvêntu, odata pronunțiatu, remâne cá o litera scrisa; este unu martoru care, în unele casuri, aru puté face despositiuni de o gravitate spaimêntátore.

Pêne acum ómenii se multiamiau a reproduce trasurele, costumulu, portretulu barbatiloru de statu cei mai însemnati; gratia fonografulu se va puté reproduce astadi si sunetulu vocii lor, si modulu lor d'a vorbi. Fonografulu va permite d'a presintá înaintea publiculu o reproducere fidela a elocutiunii lor, a accentulu dulce séu aspru, melodiosu ori defectosu, gângavu ori provincialu etc. Fonografi'a va fi pentru voce ceea ce este fotografi'a pentru obrazu.

La Londra experimentarea s'a facutu cu multu successu, in presint'a unui mare numeru de învețtati. Professorulu Prece a vorbitu în gur'a instrumentulu, care a repetatu tóte. Apoi ilu urmá professorulu Tyndall; dupa elu alții. Instrumentulu a repetatu tóte fidelu. Ilustratiunea nostra înfaçisêza momentulu acel'a, în care Prece sióptesce ceva în gur'a instrumentulu, si Tyndall face cá fonografulu sê repleteze ceea ce a primitu în sine.

Sê descriemu acuma pe scurtu ce este instrumentulu acest'a.

Fonografulu se compune de unu cilindru cam de 20 centimetre, taiatu de o ossie si pusu pe dóue picióre. Acestu cilindru e încinsu de o fóia de staniol (că o tablit'a de siocolata) si pe acést'a fóia unu stilu înscrie vibratiunile, si ast-fel remân scrise cuvintele, pe când, în acela-si timpu, vocea se reproduce limpede si undulatóre.

În mijlocul acestui cilindru este aplicatu cornulu unui telefonu ordinaru.

Precum se vede din cele spuse mai susu, învețtionea acést'a, de cumva se va perfectiuná, are sê produca unu ce ne mai pomenitu.

Asfelu d. e. ariele si cavatinele se vor puté fonografá, si publiculu va fi pusu în positiunea sê le póta audi ori si când si ori si unde.

Fonografulu ne va face cu putintia sê audimu în orasiulu unde traimu pe cei mai renumiti cântareti, de si ei nu vor fi acolo unde ne aflámu noi. Celebr'a Adelina Patti va cântá la Londra, si fonografulu ni va transmite sublimele ei trille cu tóte variatiunale sale. Renumitulu tenoristu Capoul, séu Nicolini, ori celu mai vestitu baritonu Faure, vor cântá d. e. la Viena, si noi i vom puté audi din departare, cu ajutorulu fonografulu.

Totu asiá, nu ne vom mai multiamí d' a ceti vorbirile oratorilor din parlamentele mari, ci prin întrebuintiarea fonografulu vom uudi si glasulu lor, dimpreuna cu tóte modulatiunile acestuia.

Fonografulu va fi pentru voce, ceea ce este fotografi'a pentru figura. Prin fotografia se reproducu trasaturile unei figure, éra prin fotografia se reoglindeza vocea aceleia.

Se 'ntielege înse, că învețtionea acést'a trebue multu desvoltata, pâna ce va ajunge la starea, de perfectiune. Missiunea acést'a este menita viitorulu.

De o camdata înse este destulu de frumosu că putemu constatá si atát'a. Când s'a inventatu telegrafulu, s'a gânditu că omenimea a ajusu la perfectiune. Dar a fost o amagire. S'a inventatu telefonulu. Nici aice nu ne-amu opritu. S'a inventatu fonografulu.

Ce va mai urmá óre?

T. S.

Societati si institute.

Reuniunea învețtatorilor români gr. or. din dieces'a Caransebesiului se va întruni în o siédint'a a comitetulu la 4/16 apr. la Bocsia-montana. Acést'a va fi prima siédint'a, la care vor particiépá si presiedintii din cele 11 despartieminte ale reuniunii.

În Banat-Comlosiu s'a înfintiatu o casina româna. Membrii ei sânt, cea mai mare parte, bravii plugari ai nostrii de acolo, cari — precum se vede — au în fruntea lor a inteligint'a harnica.

Societatea „Transilvania“ din Bucuresci la 12/24 martiu tinu adunare generale extraordinaria pentru stramutarea statutelor. Esperint'a de peste diece ani a doveditu, că rezultatele obtinute nu corespondu cu sacrificiele facute de societate, si caus'a este defectuositatea actualelor statute.

Reuniunea femeieloru române din Iasi, acea escelenta societate care are de scopu a da feteloru serace instructiune profesionala, si care ar meritá sê gasesca imitare în tóte orasiile din Români'a, a datu o serata dantiutóre, care a produsu sum'a de lei 800 pentru fondulu societati.

Ce e nou ?

Dnii Ionu Ghica si Dimitrie Sturdza parasira Budapesta mercuri deminetti'a. Primirea ce li se facu aice prin tote cercurile fu cea mai simpatica. Dina-ristic'a independenta i intimpinu cu bucuria, si luu actu cu placere de missiunea lor. La banchetulu, ce generalulu Turr dede in onorea ospetilor, se escara interesante discussiuni politice, si se rostira mai multe toasturi importante. Intre ceialalti — precum aflamu — contele Albert Apponyi vorbi cu multu efect. Deputatulu cont. Geiza Teleky toastu in lim- b'a romana. Dnii Ghica si Sturdza visitara si teatrele unguresci, si asistara la o opera in teatrulu „natio- nalu“, si la o operetta in celu „poporalu“, unde li se puse la dispositiune logi'a directiunii.

Fric'a lui Ignatief de literele latine. Impar- tesiramu in nr. trecut, ca barbatu de statu ai Rus- siei afirma, ca noi Romani nu suntenu de rassa la- tina, ci Slavi. Unulu din propagatorii acestei idei fixe, firesce, este si generalulu Ignatief. Pe timpul petrecerii sale, ca agentu diplomaticu alu Romaniei la Constantinopol, dlu Dimitrie Sturdza a avutu dese convorbiri cu gen. Ignatief, in cari acesta totu-de- una remprospeta vederile diplomatilor rusi in privin- ti'a originei Romanilor, si adaugea, ca prin urmare Russi'a trebuie se-si estinda dominatiunea si a supra Romaniei, care este — dupa parerea lor — o tiera slava. Spre a-lu convinge, ca Romani nu sunt si nu vor se fia slavi, intr'una din dile dlu Sturdza dede lui Ignatief o carte noua, „Oratorulu“ compusu de episcopulu Melchisedec. si tiparitu chiar pe atunce cu litere latine. Cand Ignatieff vediu acesta carte bisericesca romana, tiparita cu litere latine, incremen- de mirare si se simti ca nimicitu in calculele sale.

Cestiunea orientala intra in tote dilele in fase noue. Fia care di produce cate unu planu nou, ca in dlu'a urmatore se deie locu unui planu si mai nou. Caus'a Basarabiei inca nu e decisa, dar o depeia mai noua spune, ca muscalulu ar fi recesu de buna voia la pretensiunea sa in privinti'a Basarabiei. Ignatieff se afla la Wiena, unde se dice ca ar fi oferitu Austriei — Romani'a. Va se dica, muscalulu e generos — din averea altuia. Romanilor le ofere — Dobrugia; Austriei — Romani'a. Intr'aceste Austro-Ungaria um- ple Transilvani'a cu ostasi; dilele trecute se tramisera acolo prin Oradea-mare o multime de tunuri Ucatiane. Osman pasia a sositu la Constantinopol, unde sulta- nulu l'a desinsu cu mare pompa, si i-a datu decora- tiunea cea mai innalta. In privinti'a congressului nu nu se scie nimica positivu; unele sciri afirma, ca a- cel'a nici nu se va tine.

Diet'a tinu cate-va siedintie, in cari intre altele se desbatura modificările facute de cas'a magnatilor in proiectulu codicelui penalu. Numerulu, deputati- lor presinti e forte micu, din care — firesce — lip- sescu mai toti deputatii romani.

In contra incorporarii Basarabiei la Russi'a mai tote districtele si orasiile Romaniei tramisera proteste la camer'a deputatilor. Intre tote inse nici unu protestu nu fu inspiratu de unu simtiementu nationalu mai innaltu, ca cele sosite din orasiile Ismail si Bolgrad din Basarabia. Bietii locuitori bulgari de acolo, cari au fost degia odata sub domnirea musca-

lesca, au avutu ocasiune de ajunsu a se satura de ea pentru totu-de-una.

Dlu I. A Lapedatu, redactoru alu foi „Albin'a Carpatilor“, precum cu durere aflamu, este bolnavu. Dorimu ca catu mai curendu se putemu anuncia ceti- torilor nostri insanetosierea stimatului nostru amicu!

Mai nou. Marele duce Nicolae a intratu cu o mica escorta in Constantinopol, unde a facutu visita sultanului, carele apoi i-a rentorsu visit'a. In suit'a marelui duce se afla si gen. Skobelev, carele intel- nindu acolo pe Osman pasia, a strinsu man'a cu acest'a.

Suvenirea mortilor.

Ernest Keil, redactorulu si editorulu cunoscu- tei foi beletristice germane „Gartenlaube“, a repau- sату. Densulu in decursu de 25 ani si-a innaltiatu foi'a la o vedea, la care nu s'a urcatu inca nici o foia germana de genulu acest'a. Astadi „Gartenlaube“ se tiparesce in 460,000 de esemplare, cari se respandescu in tote partile lumei.

E n i g m a.

— De B. G. —

Este-unu sierpe veninosu,
Ne-aretatu inca pe jos,
Si cand vine elu lovesce
Totu ce 'n drumulu seu gasesce,
Si asi'a din a sa prada
Nimicu nu pote scapa,
Seu pe josu ea se cada,
Seu 'n pamentu a se 'ngropa!
Iubesc vurfuri ascufite
Si curentile cumplite.

Deslegarea aritmogrifului din nr. 15:

Bismut
Adela
Bender
Ircoutsch
Lup
Ou
Ninive.

Bine l'au ghicitu domnele si domniorele: Ama- lia Popu, Eufrosina Popescu, Alesandrina Popoviciu, Zoe Dimbu, Ana Orisianu, Lucretia Popu, Elena Po- poviciu, Olga Efticiu, Maria Lugosianu, Cleopatra Ardeleanu, Iozefina Petroviciu, Nina Lipovanu.

Post'a Redactiunii.

Trelluniulu jan.-martiu incheiandu-se acusi, rogamu pe aceia ale caror abonamente vor espira, se le rennoiésca de tim- puriu, ca se nu se intrerumpa espedarea foi.

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu : IUSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Koesi in Pest'a. 1878. Calea tieriei nr. 39.